

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

Поштоване колеге,

Изабрани одлуком Већа од 20. децембра 2018. године у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације „Епитети у Орфичким химнама: стилистичка истраживања“ докторанда Марије Илић, подносимо Већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Марија Илић рођена је 1984. године у Грачацу, тада у Социјалистичкој федеративној републици Југославији, данас у Републици Хрватској. Матурирала је на Одељењу за класичне језике Филолошке гимназије у Београду, да би 2003. године уписала студије класичних наука на Филозофском факултету Универзитета у Београду, које је окончала 2008. године одбравивши дипломски рад „Веровања у сеобу душа код старих народа“ и тако стекла диплому класичног филолога, са просечном оценом 9.13 у току студирања. Исте године наставила је докторске академске студије на својој матичној катедри, као стипендиста Републичке фондације за научни и уметнички подмладак, најпре под менторством проф. др Војислава Јелића, а затим код проф. др Александра Ломе. Предвиђене испите на докторским академским студијама положила је у задатом року са оценом 9.77. Кандидаткиња се стручно усавршавала у Грчкој, на универзитету у Јањини, као стипендиста Грчког државног фонда (IKY) 2010–2011. и у Немачкој, као стипендиста Немачке службе за академску размену (DAAD) 2011. године. Током две академске године, 2012/2013. и 2013/2014, била је ангажована на овом факултету у статусу студента-сарадника на предмету „Латински језик“. Чланак под насловом „Ein Blick auf die Götterepitheta der Orphischen Hymnen in Bezug auf die dichterische Tradition: Einmaligkeit und Erneuerung“ обима од 23 странице прихваћен јој је за штампу у часопису *Lucida intervalla*.

Израда докторске дисертације на тему „Епитети у Орфичким химнама: стилистичка истраживања“ одобрена је кандидаткињи 2011, након што је 17. фебруара те године успешно и са највишом оценом одбранила предлог теме пред комисијом коју су чинили проф. др Александар Лома, проф. др Александар Поповић и доцент др Ненад Ристовић. У свом коначном виду, теза Марије Илић броји 216 страница текста са средњим проредом (близу 400.000 знакова са размацима) а чине је седам поглавља: 1. Увод, 2. Текст Орфичких химни, 3. Каталог епитета, 4. Језичка анализа епитета, 5. Стилистичка анализа, 6.

Закључна разматрања и 7. *Завршна реч*. На крају су, у одељку *Литература*, најпре наведена коришћена издања Орфичких химни, од Абеловог из 1885. до издања Фајанове из 2014, а затим је дат списак секундарне литературе, који броји 94 библиографске јединице на латинском, енглеском, немачком, француском, италијанском, руском и српском језику. Рад уз то садржи формално прописане сегменте (резиме и кључне речи на српском и енглеском, биографија аутора, изјаве о ауторству, о истовестности штампане и електронске верзије, о дигиталном репозиторијуму УБ).

2. Предмет и циљ дисертације:

Орфичке химне су зборник укупног обима од око 1100 стихова на старогрчком језику. Чине га пролог и 87 химни разним божанствима у којима се она призивају низањем њихових епитета. Предмет истраживања били су монолексемни епитети божанстава у Орфичким химнама са циљем да се путем тоталне ексцерпције формира корпус и подвргне анализи која би расветлила њихову улогу у овој врсти песничких текстова, како стилистичку, тако и функционалну.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Пошло се од сазнања да су Орфичке химне дуго биле занемарене и да упркос порасту интересовања за њих у новије време досадашња истраживања нису пружила свеобухватну и свестрану анализу божанских епитета који својом бројношћу чине њихову битну одлику, те да би једном спроведена, таква анализа могла пружити нова сазнања од значаја за расветљавање бројних питања везаних за овај химнички зборник, како филолошко-литерарног тако и културноисторијског карактера.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

У У в о д у се најпре образлаже релевантност теме и представљају предмет и циљ истраживања, затим се Орфичке химне стављају у контекст укупне орфичке књижевне традиције, при чему бива указано на проблематичност атрибуције „орфички“ када је реч о појединим у целини или фрагментарно сачуваним списима. У следећем потпоглављу дат је осврт на грчку химнику као књижевну врсту од такозваних Хомерских химни преко њених хеленистичких представника какав је Калимах до позноантичког неоплатоничара Прокла. Уводно поглавље завршава се прегледом досадашњег рада на издавању и интерпретацији Орфичких химни у последњих двестотинак година. Следи поглавље насловљено Текст Орфичких химни, у чијим се почетним потпоглављима излажу проблеми ауторства, времена и места настанка збирке. Као преовлађујуће истиче се мишљење да су оне настале у првим вековима хришћанске ере на тлу Мале Азије, а да је аутор пролога, са посветом од Орфеја Мусеју, био различит од песника самих химни. Даље бива дат историјат издања текста Орфичких химни и износе се различите претпоставке о њиховој чисто литерарној или култној намени, при чему се ова друга могућност просуђује као вероватнија. То се поткрепљује указивањем на суптилне теолошке везе које се уочавају у наоко насумичним низовима епитета. Средишњи и најобимнији део рада је Каталог епитета, где на преко стотину страница ексцерпирана грађа бива презентирана у виду 584 одреднице, дате

алфаветским редоследом. За потребе рада смишљена је сложена структура одреднице, где се иза насловне речи — епитета дају српски и латински превод, затим његова граматичка дефиниција, места где се он јавља у Орфичким химнама и име(на) божанст(а)ва којима се придева, дефиниција његове структуре (прост или сложен), у овом другом случају елементи сложенице, ознака творбеног типа којом се упућује на следеће поглавље рада, назнака да ли је у питање хапакс или се још негде, и где најраније, јавља, да ли се другде примењује на исто или неко друго божанство или је посведочен у некој другачијој употреби. По потреби, на крају одреднице се даје и кратак коментар, филолошки, етимолошки, културноисторијски. Да би тако разуђена одредница била прегледна, поједини њени делови уводе се посебним графичким знацима. Овако уобличена грађа пружа чврст основ за даље анализе, а истовремено служи као аналитички индекс за поглавља која следе. Четврто поглавље чини Језичка анализа епитета, спроведена првенствено са гледишта творбе речи у три корака: најпре се даје исцрпан преглед творбених типова заступљених у грађи према основама и суфиксима, са главним ослоном на Шантренову монографију; затим сложенице бивају разврстане према својим предњим члановима, да би на крају били посебно анализирани хапаксни епитети по оба основа. Налаз гласи да међу њима најбројнији творбени тип представљају сложени придеви *o*-основе, а затим сложени сигматски придеви, да је приметна концентрација хапакса у појединим химнама и у примени на поједина божанства, међу којима се издваја Дионис. Следи Стилистичка анализа, где се посебно указује на стилска средства каква су алитерација, асонанца и етимолошка фигура која су примењена у низању епитета у Орфичким химнама. Затим се истиче преовладавање сложених епитета међу новокованицама аутора химни и на крају покушава прецизирати улога коју епитети имају у Орфичким химнама, указивањем на њихов често алузивни карактер који доприноси мистицизму религијског обреда. **Закључна разматрања** почињу анализом удела традиције и иновације у обрађеном корпусу; табеларно су дати прикази епитета који су заједнички Орфичким химнама и неком другом орфичком извору, затим оних који су посведочени већ у Хомера и Хесиода, те оних које су први користили трагички песници, а четврта табела приказује подударности између Орфичких химни и других аутора римског доба. Затим се фокусирају хапакси, уз разликовање оних који су само метричке или моционе варијанте другде посведочених епитета од кованица које се могу сматрати оригиналним творевинама аутора химни а чији број није мали. Насупрот ранијим оспоравањима, истиче се стилски допринос епитета у Орфичким химнама књижевној вредности текста, као и улога коју они могу имати за проблем датирања зборника, пре свега у односу на могућност да се извештајан број њих понавља код аутора V века, Прокла и Нона из Панопоља.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

У овом раду први пут је изведена систематска и вишестрана анализа моноксемних епитета у Орфичким химнама као њиховог главног стилског обележја. Остварени увиди уносе ново светло у низ до сада недовољно разјашњених питања у вези са овим текстом и постављају чврсту подлогу за даља истраживања.

6. Закључак

Закључак ове комисије гласи да је дисертација Марије Илић плод промишљеног и темељног истраживања, у којем се очитује смисао за самосталан научни рад, да она пружа несумњив научни допринос и чини одређени помак у односу на досадашња истраживања своје теме, те да су се стекли сви услови да се кандидаткињи одобри јавна одбрана њене докторске дисертације.

у Београду, 21. јануара 2019.

др Александар Лома,
редовни професор (ментор)

др Војислав Јелић,
редовни професор

др Сандра Шћепановић,
доцент